

La simbologia oficial de Catalunya: tradicions i ideologia

fa tres anys, aprofitant l'avinentesa del centenari de l'aprovació de les Bases de Manresa per part de l'Assemblea de la Unió Catalanista (1892), la Generalitat de Catalunya va dur a terme tot un seguit d'activitats destinades a commemorar l'esmentada fita històrica, considerada com el símbol del sorgiment del catalanisme com a moviment polític organitzat, tal com ja havia succeït el 1988 amb la celebració institucional del polèmic mil·lenari de la configuració de Catalunya com a entitat sobirana. Entre d'altres actes, l'administració catalana va recordar l'efemèride organitzant l'exposició anomenada *Cent anys de catalanisme* —que va coincidir amb la simultània publicació d'un llibre del mateix títol— en la qual hi havia un apartat dedicat a aquells símbols i tradicions que han estat considerats convencionalment com a signes identitaris del poble català i han estat reivindicats com a tals des de finals del segle passat, arran del moviment cultural de la Renaixença. Aquest apartat de la mostra fou recollit, posteriorment, en un fulletó editat per la Generalitat el 1994, sota el títol *Símbols de Catalunya*, destinat a la divulgació internacional de l'origen i significació dels principals signes recollits a l'exposició abans esmentada, donat que el text explicatiu apareixia traduït de l'original català a les seves respectives versions en castellà, anglès, francès, alemany i italià.

El pròleg d'introducció d'aquest fulletó ja indica el valor instrumental que es dona als signes que s'hi detallen, quan ens diu que “la simbologia ajuda també a configurar la pertinença al país i en relliga i en sintetitza tots els elements relatius a la llengua, la història, l'art, el territori i la voluntat col·lectiva dels ciutadans en la diversitat i la convivència. El moviment catalanista va saber sintetitzar aquests senyals i símbols d'arrel popular, i avui el poble català els identifica com a propis. En aquest recorregut sobre

alguns símbols i senyals de catalanitat, hi trobareu aquells que identifiquen tots els ciutadans, els més preuats per qualsevol país”. Val la pena examinar l'explicació que es fa dels símbols considerats representatius de Catalunya, en una interessant professió de fe en les essències de la nostra identitat nacional.

Respecte a l'origen de la bandera, es recorda l'arxiconeguda llegenda, que es remunta al

Val la pena examinar
els símbols
considerats
representatius de
Catalunya, en una
interessant professió
de fe en les
essències de la
nostra identitat
nacional

segle IX, sobre les quatre barres dibuixades per l'emperador franc sobre l'escut daurat del fidel comte de Barcelona, amb els dits mullats en la ferida del propi interessat, Guifré el Pelós. No obstant, no serà fins aquest segle que, primer durant l'etapa de la Mancomunitat, i després amb l'establiment de la Generalitat republicana, no es reconeixerà el caràcter oficial de l'emblema. El text evita esmentar els conflictes generats al voltant de la quadribarrada, des de la reivindicació que en fan els aragonesos fins a la polèmica

franja blava valenciana, passant per la discussió relativa a les barres de l'escut de Barcelona. De totes maneres, potser sí que resulta legítim reivindicar amb orgull les arrels mil·lenàries de la bandera si es té en consideració que molts pocs estats europeus es troben en condicions de fer-ho (Àustria, Dinamarca...), i que hi ha altres territoris de l'Estat espanyol que, en aquest aspecte, són més deutors dels dissenyadors gràfics que de la història (La Rioja, Comunitat de Madrid...). També es podria haver aprofitat l'ocasió per recordar que la bandera espanyola és descendent directa de la catalana, en la mesura que Carles III va adoptar l'ensenyà “roja y gualda” a finals del segle XVIII, per diferenciar els emblemes de les seves naus dels de la resta de regnes europeus governats pels Borbons. Segurament, aquest cop “no tocava”.

Quant a l'himne nacional *Els Segadors*, s'explica que prové d'una cançó popular del segle XVII, relativa a la guerra que va mantenir la Generalitat de Catalunya, encapçalada per Pau Claris, contra l'assimilisme del rei Felip IV i el seu home de confiança, el comte-duc d'Olivares. La versió actual fou redactada per Emili Guanyavents, guanyador del concurs convocat el 1899 per la revista *La Nació Catalana* per dotar d'una versió més curta la cançó tradicional. Com es recorda en l'opuscle, durant la prohibició decretada pel règim franquista, el cant d'*Els Segadors* era substituït per altres cançons amb contingut patriòtic, com ara *La balanguera*, *L'emigrant*, *La santa espina*, *El cant de la Senyera* o *El virolai*. El tret més sorprenent d'aquest himne és el seu contingut bel·licós i agressiu, que descriu un dels episodis més arrauxats de la nostra història, que contrasta vivament amb el contingut de les altres cançons esmentades, més pròpies del providencial seny català. Uns anys enrere, a França es va debatre la possibilitat de revisar la lletra de *La Marsellesa*, l'himne univer-

salment conegut que enalteix la violència revolucionària, en considerar que no era adient per representar un clima de concòrdia nacional. Encara que el nostre "bon cop de falç!" s'acosta molt a la tornada "A les armes, ciutadans!", aquesta reformulació encara no ha estat plantejada en els successius pactes per a la governabilitat de l'Estat. Si més no, de moment.

El 1980, el Parlament català va declarar l'Onze de Setembre Festa Nacional de Catalunya. Cada any, en els discursos institucionals i polítics, se'ns recorda la significació de la data: el 1714, la guerra de Successió, Rafael de Casanova, el setge de Barcelona, la tornada a la feina l'endemà de la desfeta...

Aquesta ritualitat es va alterar sensiblement durant la celebració de la festivitat l'any passat, quan un líder polític conegut per la seva habilitat dialèctica va remarcar la significació "profundament espanyola" de la diada, fent vessar d'aquesta manera rius de tinta i donant als historiadors l'oportunitat d'apropiar-se temporalment dels debats radiofònics i televisius. El cert és que la nostra festa nacional es presta a interpretacions molt diverses, que van des dels que la voldrien veure com una lluita d'alliberament nacional contra una potència colonial, fins als que prefereixen pensar que els catalans d'aquell moment històric foren els espanyols que lluitaren fins al final contra una dinastia imposada per França. Aquest any, en canvi, el debat s'ha centrat en la commemoració del vintè aniversari del primer Onze de Setembre celebrat en llibertat a Sant Boi, en la necessitat de mantenir el caràcter reivindicatiu de la festa i en la voluntat de mantenir la unitat de les forces polítiques catalanes a l'entorn del nostre autogovern. Però tampoc cal que ens atablem: al cap i a la fi, Espanya no tenia una Festa Nacional, oficialment reconeguda com a tal, fins el 1987.

El fulletó de la Generalitat continua amb la seva ressenya d'altres signes propis de Catalunya, com són la muntanya de Montserrat, les institucions d'autogovern, sant Jordi, la sardana, el Pi de les Tres Branques, els Castellers i la barretina. Llegint el text referent a cadascun d'ells, dóna la sensació que es tracta d'uns símbols convencionalment acceptats que convé mantenir vius per justificar el caràcter nacional de Catalunya, per damunt dels canvis socials que hagin pogut modificar-ne el significat. Però el cert és que a Montserrat actualment no només s'hi venera la Moreneta, sinó que també és una muntanya singular visitada pels turistes de la

costa i els aficionats als ovis, on es celebren puntualment trobades de socis del Barça i d'alguns partits polítics. Sant Jordi no és tan sols el patró de Catalunya, sinó que també ho és de la ciutat de Gènova i d'altres països com Anglaterra, Geòrgia o Grècia, encara que ens serveix d'excusa per celebrar la festa de la rosa i el llibre, que ara es vol exportar arreu. Els Castellers, manifestació popular originària del Camp de Tarragona, s'han estès per tot el país gràcies a l'impuls de les retransmissions televisives del Canal 33, i han arribat fins a comarques que fa pocs anys els desconeixien. Les ballades de sardanes, malgrat provenir de l'Empordà, han batut recentment el seu rècord Guinness de participants en una trobada a Santa Coloma de Gramanet organitzada pel locutor de ràdio Justo Molinero, promotor de les principals manifestacions folklòriques andaluses a Catalunya. Quant al pi bergadà que simbolitza la unitat dels Països Catalans, davant el qual es celebra un aplec nacionalista cada tercer diumenge de juliol, cal dir que, els últims anys, aquesta reunió ha estat notícia per les garrotades que s'hi han repartit els sectors més radicalitzats de l'independentisme. Finalment, se'ns explica que l'ús popular de la barretina com a peça de la indumentària masculina tradicional va desaparèixer des de finals del segle XIX, encara que, a la presentació del multimilionari Barça 96-97, els jugadors anaven escortats per uns "hereus" catalans ben bàrretinats, en una cerimònia estèticament bastant carrincona. La impressió que s'obté després de llegir el llibret publicat per la Generalitat és que l'administració autonòmica es pren molt seriosament els nostres símbols d'identitat nacional, en coherència amb la filosofia del "fer país" que sempre ha defensat la coalició nacionalista governant. Es podria pensar que

aquesta política busca el reforçament dels signes de cohesió nacional per assegurar el manteniment d'uns referents propis en un futur estat sobirà, la qual cosa no lligaria amb l'afany d'intervenir en la política espanyola que sempre han professat els principals corrents del catalanisme. En tot cas, d'aquesta manera s'estaria remarquant l'especificitat nacional de Catalunya dins el marc de l'Estat espanyol, més enllà del tret diferencial que suposa la llengua catalana, en previsió que es pogués reproduir aquí un procés similar al d'Irlanda, que va assolir la seva sobirania política respecte al Regne Unit malgrat haver perdut pràcticament la llengua pròpia. No obstant, aquesta hipòtesi no lliga massa bé amb el pragmatisme que imposen les actuals circumstàncies, tal com ja va constatar aquest estiu Josep Antoni Duran i Lleida, líder d'Unió Democràtica de Catalunya, en una polèmica conferència, quan va advertir que el nacionalisme polític no pot limitar el seu missatge a la constant referència a les especificitats nacionals, deixant en un segon terme els problemes socials i econòmics, ja que són aquests els que preocupen la majoria de ciutadans, independentment dels seus sentiments d'identificació nacional.

Potser ens fa falta avançar una mica més en el terreny de l'autocrítica, per evitar caure en el parany d'aquelles actituds que critiquem quan les expressen els altres. Què pensaríem si, per exemple, la Junta d'Andalusia, en el marc de la seva política cultural, publicués un fulletó explicatiu dels orígens dels balls de sevillanes, les peregrinacions a l'ermita del Rocío i el barret cordovès? Oi que sembla una mica ridícula? I que consti que aquesta reflexió no es limita a la valoració d'un simple llibret publicat per la Generalitat, ja que aquest és un símptoma més de la política que s'aplica al nostre país en diversos àmbits. Només cal seguir la càrrega de profunditat dels serveis informatius i d'alguns programes dels nostres mitjans de comunicació públics que, possiblement per compensar la imatge dels catalans que difonen determinades cadenes de ràdio i televisió privades espanyoles, ens fan aparèixer com un poble cívic, treballador, responsable, solidari i europeu. En un aspecte més informal, seria d'allò que podríem anomenar "estil Mikimoto", que inevitablement ens porta a pensar que som els millors. Que el cofoisme no ens faci patètics!